

13. Sullivan J. The World After Trump [Електронний ресурс] / Jake Sullivan // Foreign Affairs. – 2018. – Feb. 13. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-02-13/world-after-trump>

Турчин Ярина

д. політ. н., проф., директор ІГСН

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА» В УМОВАХ «ГІБРИДНОСТІ» СХІДНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ

У березні 2019 року мине десятиліття із часу затвердження Європейською Радою ініціативи ЄС «Східне партнерство» (СП), яка за своїм змістом акумулює в собі стратегію розвитку Європейського Союзу з шістьма державами Східної Європи та Південного Кавказу. Ініціатива зорієнтована на побудову об'єднаного простору на основі спільних цінностей – демократії, прав людини, ринкової економіки та сталого розвитку. Для окремих учасників Східного партнерства, головно, України, Грузії та Молдови, ініціатива створила можливість вийти з-під сфери впливу Російської Федерації, самостійно формувати та провадити національний інтерес у внутрішньому та зовнішньому вимірах, реформувати свої політичні та економічні системи відповідно до європейських стандартів. Ініціатива «Східне партнерство», безперечно, має як своїх ідеологічних прихильників, так і опонентів. Проте важко уявити факт підписання у червні 2014 року Україною, Грузією та Молдовою угод про асоціацію з Європейським Союзом за умови відсутності в цих країнах уже зреалізованих програм СП. Основне досягнення ініціативи – це зміна системи ціннісних координат пострадянських держав Східної Європи, які обрали проєвропейський шлях розвитку.

Важливо зауважити, що ініціатором запровадження східного вектору Європейської політики сусідства у 2006 році стала Республіка Польща. Пропонований нею підхід до східної політики ЄС фокусувався на країнах Східної Європи, був зорієнтований на їх наближення до Європейського Союзу, а також на обмеження впливу Російської Федерації та активізацію присутності ЄС на пострадянському просторі. Ідея посилення східного вектора зовнішньої політики ЄС стала ключовим елементом зовнішньої політики Польщі та частиною її політичного іміджу на міжнародній арені, адже РП позиціонувала себе лідером у цьому напрямі. Багато років поспіль зовнішня політика Польщі базувалася на підході «Потужна Польща через солідарність у Європейському Союзі і патронаж східноєвропейської політики», що привело як до підвищення економічних показників розвитку країни (серед 137 економік світу у 2017 році Польща посіла 39 сходинку), так і посилення співробітництва з країнами СП, а найголовніше – з Україною.

Ідея запровадження східного виміру зовнішньої політики ЄС пропагувалася польською політичною елітою ще перед вступом до Євросоюзу,

тому за Польщею небезпідставно закріпилася роль «куратора» зовнішньої політики ЄС у Східній Європі. Через запровадження Східного партнерства Польщі не тільки вдалося посилити вплив ЄС на теренах східноєвропейських держав, зменшити тиск зі сторони Росії, а й використати ініціативу для реалізації польських інтересів у цьому регіоні.

Стратегічне значення Східного партнерства підтримує й діючий Президент Польщі А. Дуда, який визнав важливість ініціативи для «наближення дружніх країн Східної Європи до Євросоюзу». Одночасно він зазначив, що країни регіону мають діяти спільно, щоби бути адекватним партнером для найбільших світових сил [3]. Екс-міністр закордонних справ Польщі Вітольд Вашиковський восени 2017 року заявив, що Східне партнерство – «недосконалий інструмент, та іншого немає. Фактом є «брекзит» і дилеми, в якому напрямку розвивати інтеграцію. Також, не приховуємо, Східне партнерство є суперником південного напрямку. Хоча це не ідеальна програма, ми хочемо її зберегти» [3].

Отож, які основні цілі намагається реалізувати Польща через інструментарій Східного партнерства? По-перше, досягнути нового статусу, а саме лідера-посередника між «новими сусідами» на Сході та Європейським Союзом. По-друге, створити сприятливі умови для економічної присутності Польщі та посилення її політичного впливу в країнах СП. По-третє, гарантувати безпеку своїх східних кордонів, зберегти за ним смугу стабільності, беручи до уваги той факт, що РП, на відміну від Франції чи Німеччини, має доволі ускладнений характер відносин з Російською Федерацією.

Та чи вдасться досягти таких амбітних цілей за умови історіоризації зовнішньої політики Польщі та, фактично, самоізоляції держави вже не тільки на регіональному рівні, а й у міжнародних масштабах. Політика історичної пам'яті є найважливішою складовою політики правлячої нині в Польщі партії «Право і справедливість» [4]. Як наслідок, прийняття Закону про Інститут національної пам'яті Польщі викликало шквал критики міжнародної спільноти, головно в Україні, США та Ізраїлі. Видатний дослідник історії Східної Європи Тімоті Снайдер назвав новий закон про Інститут національної пам'яті «русифікацією суспільного життя в Польщі» [1]. Ще одним прикладом міжнародно-історичного скандалу, спровокованого польською стороною, є вимога виплати репарацій від Німеччини за втрати Польщі в часи нацистської окупації. Цікавою тут є суспільна думка щодо цього питання: майже три чверті поляків (71%), згідно з даними аналітичного центру CBOS, не вірять у те, що справа репарацій від Німеччини може закінчитися власне виплатою, хоча більше ніж половина опитаних вважає, що Польща все одно повинна вимагати таких відшкодувань [1]. Аналітики наголошують на тому факті, що для багатьох аспектів польської політики нині характерна така двозначність суспільної думки.

Із кінця ХХ ст. концепція польської східної політики формувалася на основі доктрини УЛБ (Україна-Литва-Білорусь), виробленої польськими інтелектуалами Єжи Гедройцем та Юліушем Мєрошевським. Однак, як стверджує Мацей Заневіч, після перемоги на парламентських виборах партії Ярослава Качинського «Право і справедливість» польський уряд вдався до

суттєвих змін у провадженні зовнішньої політики. Зокрема, відмовився від політики, орієнтованої на Захід – Німеччину та Францію; повернувся до ягелонського формату свого зовнішньополітичного концепту, запропонувавши «реформовану» ідею Міжмор'я – концепцію Тримор'я, яка проголошує політику інтеграції країн, що є членами ЄС і розташовані між Адріатичним, Балтійським і Чорним морями (головно, у сфері економіки та інфраструктури). Саме у контексті цієї оновленої концепції з'явилися такі проекти, як *Via Carpatia*, чи *Baltik Pipe*; під впливом крайніх правих рухів (неоендеків), представлених у Сеймі РП, таких, наприклад, як Національний рух, чинний уряд змінив сутність східної політики. Пріоритетом тут визнається турбота про поляків, які проживають за східним кордоном, а не вивільнення країн-сусідів з-під нищівного російського впливу як основної загрози на Сході. Відтак, Мацей Заневіч вважає, що наразі чинному уряду РП вдається балансувати між політикою Є. Гедройця (наприклад, підтримуючи Київ у протистоянні з РФ) та неоендеками, здійснюючи символічні жести в бік вкрай правого електорату, чисельність якого постійно зростає (наприклад, розміщення зображення Кладовища захисників Львова і Гострої брами в Вільнюсі на сторінках польських паспортів) [2]. Можемо погодитися з висновком автора про те, що сучасна східна політика РП за своїм змістом дотримується ідей Є. Гедройця, а за формою – ідей неонаціонал-демократів, що «не вписується» у розуміння демократичних стандартів населення країн Східної Європи [2]. Сучасна політична еліта Польщі провадить «гібридний» тип східної політики, коли спостерігається її розбіжність на внутрішньому (локальному) та зовнішньому (міжнародному) рівнях, а також невідповідність між декларованими принципами та зреалізованими діями.

Соціологічні дані свідчать про те, що ситуація буде ускладнюватися з огляду на динаміку політичного спектру країни. Так, за даними польського Центру дослідження громадської думки (CBOS), якби вибори відбулися в січні 2018 року, то за ПіС віддали б свої голоси 44% виборців, за ГП – 15%, до Сейму також потрапили б партія «Сучасна» (*Nowoczesna*) (6%) та «Кукіз'15» (5%). Отже, результат керівної партії втричі вищий за результат основної опозиційної, незважаючи на складнощі у відносинах з ЄС, основними європейськими столицями, США, Ізраїлем, Україною та іншими державами [1]. Продовження провладною партією нинішньої політики призведе до послаблення ролі та значення РП в європейському Союзі, що автоматично буде означати послаблення Східного партнерства. В умовах подальшої історізації зовнішньої політики Польщі не вдасться зреалізувати жодного пріоритетного завдання в рамках СП, а саме: посісти місце лідера Центрально-Східної Європи, посилити свою економічну та політичну присутність в країнах СП, а найголовніше – забезпечити стабільність і безпеку своїх східних кордонів. Адже не підлягає сумніву той факт, що будь-яке послаблення Східного партнерства – це послаблення безпекової системи об'єднаної Європи.

Література

1. Ворожбит О. Польща: влада для одного [Електронний ресурс] / Ольга Ворожбит. – Режим доступу: <http://m.tyzhden.ua/publication/209515>

2. Заневіч М. У полоні старих концепцій: що впливає на українську політику Польщі [Електронний ресурс] / Мацей Заневіч. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/10/19/7072409/>

3. Країни Східного партнерства у перспективі долучаться до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/04/12/duda_krainy_shidnogo_partnerstva_u_perspektyvi_doluchatsya_do_yes_1079049

4. Східне партнерство – програма недосконала, проте Польща хоче її зберегти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/331265>

5. Турчин Я. Українсько-польське стратегічне партнерство в умовах історизації зовнішньої політики Польщі / Ярина Турчин // Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів [Текст] : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. – Вип. 2. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – С.68-73

Чаюн Яна

студентка гр. МВ-43

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

«ПІВНІЧНИЙ ПОТІК 2» В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄВРОПИ

На сучасному етапі міжнародних відносин невід’ємним атрибутом національної безпеки та стабільності будь якої держави є енергетична безпека. На жаль, досить часто в міжнародному середовищі зустрічаються випадки енергетичної залежності країн, що дає змогу політикам спекулювати на питаннях енергетичної безпеки. Яскравим прикладом є ситуація, що склалася навколо російського газового проекту «Північний потік 2», що викликав серйозні занепокоєння не тільки з боку української влади, але і в ряді держав-членів Європейського Союзу.

Поняття «енергетична безпека» було сформульовано Міжнародним енергетичним агентством після нафтової кризи в 1973 року. Під енергетичною безпекою розуміють: «...впевненість в тому, що енергія буде наявна в тій кількості і тій якості, яка необхідна при певних економічних умовах» [2]. Міжнародне енергетичне агентство визначає енергетичну безпеку як «безперервну доступність джерел енергії за доступною ціною». Енергетична безпека має багато аспектів: довгострокова енергетична безпека загалом стосується своєчасних інвестицій, спрямованих на постачання енергії відповідно до економічних розробок та необхідних екологічних потреб. Короткострокова енергетична безпека зосереджена на здатності енергетичної системи вчасно реагувати на раптові зміни в балансі попиту та пропозиції. Тому відсутність енергетичної безпеки пов’язана з негативними економічними та соціальними наслідками фізичної недоступності енергії або цін, які не є конкурентоспроможними або є занадто нестійкими [5].